

MOSONI-FRIED JUDIT

BEVEZETÉS

Reformoktól reformokig a Magyar Tudományos Akadémián

1. Belső diskurzus • 18
2. Reformnak nevezett változtatási törekvések és az ezek előkészítését segítő kezdeményezések a közelmúltból • 19
3. Zárszó és ajánlás • 26

Közgyűlési dokumentumokban, interjúkban, megemlékezésekben dokumentált tény, hogy a rendszerváltás politikai vihara 1990 táján elérte a Magyar Tudományos Akadémiát is. Az erős hullámok viszonylag rövid idő alatt elcsitultak, hála, többek között, Kosáry Domokosnak, az MTA 1990-ben megválasztott elnökének. A köztisztelőben álló elnök nyilvános megszólalásai bárhol hozzáférhetőek. Az viszont tudomásom szerint csak legendaként terjedt el az MTA munkatársai körében, hogy az akkor 77 éves Kosáry Domokos odaállt az MTA székházának Akadémia utcai domborműve elé az illetékes döntéshozóval, és közölte: „Állítson e mellé, az alapítás megörökítő alkotás mellé, egy új márványtáblát az, aki meg akarja szüntetni az Akadémiát. Írja rá: Megalapította Széchenyi István. Megszüntette X.Y.” Ennél erősebb üzenetre, akkor, nem volt szükség.

A legendát abban a reményben említem meg a jelen kötet kapcsán, hogy – amennyiben eddig nem történt meg – ez a valós vagy legalábbis hihető esemény is bekerül abba a történelmi legitimációs körbe, amit Jakab András első helyen emel ki a tanulmányában, az Akadémia létezését és fennmaradását igazoló/erősítő legitimációs eljárások, struktúrák, körülmények közül.

Kosáry Domokos személyes kiállása példaértékű volt. Önmagában azonban aligha lett volna elegendő ahhoz, hogy az erősen Akadémia-ellenes közegben mind a tudós testület, mind a kutatóintézeti hálózat életben maradjon. Szükség volt ehhez a tudományos közösségen belüli hosszas vitákra, kompromisszumokra és végül konszenzusra a legfontosabb kérdésekben. Szükség volt továbbá a tudomány és a politika közötti megegyezésre is. Ezek nélkül aligha születhetett volna meg az 1994. évi XL.

törvény (akkori szóhasználatban: az új Akadémiai törvény), mint a túlélés és az alkalmazkodás szimbóluma. A törvény elfogadásával az MTA lemondott arról az országos hatalomról, amelyet a politika akaratából 1949 után a tudomány irányításában betöltött. Cserébe tovább fejlődhetett tudós társaságként, visszakaphatta valódi tudományos és intézményi autonómiáját, fontos szereplője maradt a tudományos minősítés (minőségbiztosítás) folyamatának, és megmaradt saját kutatóhálózata is. Ez volt az első, felülről elvárt, de nyilvános vitákban kiérlelt, demokratikusnak nevezhető reform az Akadémia történetében.

1. BELSŐ DISKURZUS

A tanulmánykötetet jegyző kutatócsoport azzal a céllal jött létre az MTA TK Jogtudományi Intézetében 2014-ben, hogy tudományos igénygel vizsgálja az Akadémia szabályozási és intézményi környezetét, a legfontosabb feladatkörök, funkciók szempontjából. A kötet Előszavából kiderül, hogy a csoport a legitimitást tekintette a vizsgálat első számú kérdésének. Munkahipotézisként azt feltételezték, hogy növelné a kutatóhálózat és a testületi tevékenység biztonságát, ha sikerülne szabályozási oldalról megerősíteni bizonyos akadémiai jogosítványokat és feladatokat. Arra építettek – többek között –, hogy belső diskurzus zajlik az Akadémián az intézményi reformokról, az Akadémia megújulásáról. Ehhez kívántak hozzájárulni kutatómunkával és a kötet közreadásával is.

Az MTA történetéről, működéséről, eredményeiről folyóméterben is nagy mennyiségű kötet, tanulmány, beszámoló, interjú, cikk stb. jelent meg a megalapítása óta eltelt közel kétszáz év során. Szabályozási kérdésekkel is sokan foglalkoztak már, többek között az MTA tekintélyes jogász akadémikusainak köszönhetően. Harmathy Attila akadémikus, volt alkotmánybíró például éppen 1993–1995 között, tehát az 1994. évi akadémiai törvény előkészítésének és elfogadásának idején volt az MTA főtítkárhelyettese. Azonban a jogi szabályozást, mint a biztonságot növelő tényezőt, ismereteim szerint, elsőként a szerkesztők részvételével működő csoport kezdte tudományos igénygel vizsgálni. Következésképpen a jelen kötet az első, amely a szabályozást középpontba helyező kutatásról ad számot.

A szerzőknek nincsenek illúzióik. Tudják, hogy annak a bizonyos belső diskurzusnak nagyon kevés látható jele van. (Örvendtes kivételként említik Csaba László és szerzőtársai 2015-ben írt tanulmányát).¹ Emiatt is

¹ CSABA László – SZENTES Tamás – ZALAI Ernő: „Mégis, kinek az akadémiaja?” *Magyar Tudomány* 2015/9. 1113–1137.

értékelhető jelentősnek, hogy a Jogtudományi Intézet kutatócsoportja közreadja elért eredményeit. Kezdeményezni, a meglévő tudást gazdagítani, érveket szolgáltatni az akár csak szűk körben folyó gondolkodáshoz, társadalomkutatókhoz méltó törekvés. Különösen, ha olyan színvonalon kerül rá sor, mint amelyet számos szerző képvisel a jelen kötetben.

A magam részéről őszintén remélem, hogy sokan felfigyelnek majd a kutatócsoport munkájára, és csatlakoznak azokhoz, akik az indokolt változtatások előkészítésén dolgoznak. Tanulságképpen kiegészíteném a leírtakat néhány korábbi, reform-előkészítés céljából elindított kezdeményezés vázlatos történetével. Úgy gondolom, hogy az MTA közgyűlése által az elmúlt két évtizedben kiküldött reformbizottságok által elért eredményeket, illetve azok elmaradásának okait is célszerű lenne elemezni a belső diskurzus erősítése érdekében. Tanulságos lenne ezen belül az akadémiai bizottságok, mint javaslattevő, döntés-előkészítő csoportok vizsgálata is. Az akadémiai döntési mechanizmusban a bizottságoknak kulcsszerepük van, ők biztosítják a „társadalmi részvételt”. Tagjaik, akik saját tudományterületük kiváló képviselői, az esetek többségében maguk is érintettek azokban a kérdésekben, amelyekről véleményt alkotnak; a megszülető döntések befolyással vannak intézményeikre, tudományterületükre stb. Igen nagy a felelősségük, amennyiben nem az az elvárás, hogy kész koncepciókat legitimáljanak.

Ez a kötet mintája lehet annak, hogy miként lehetne például a jövőbeni reformbizottságok felelős munkáját segíteni. Miként lehetne az eddigieknél jobb módszert találni ahhoz az intellektuális felkészüléshez, amely (1) mielőbb megtermeli, és szükség esetén időnként újratermeli a változtatási döntések megalapozásához szükséges tudást; (2) segít annak felismerésében, hogy mikor és milyen formában (pl. törvénymódosítás) lehet a siker reményében kezdeményezni az MTA nagyobb biztonságához és jobb működéséhez fontos intézkedéseket.

2. REFORMNAK NEVEZETT VÁLTOZTATÁSI TÖREKVÉSEK ÉS AZ EZEK ELŐKÉSZÍTÉSÉT SEGÍTŐ KEZDEMÉNYEZÉSEK A KÖZELMÚLTBÓL

Az MTA mai arculata közel kétszáz év alatt alakult ki. Törvények, alapszabályok, rendeletek és egy sor más jogi jellegű szabály segítségével sok minden nyomon követhető a történelmi változások közül (lásd Koi Gyula tanulmányát a kötetben). A joganyagon kívül vannak kiváló történeti munkák, van tengernyi kézirat és számtalan feljegyzés, jegyzőkönyv és egyéb dokumentum az MTA levéltárában, bőséges forrásanyagot biztosítva a részletek iránt érdeklődő kutatók számára. Pusztán dokumentumokból mégis nehéz lenne megmondani, hogy mikor mi történt, hogy történt, miért

történt, kinek az érdeke szerint történt. Ezt a múlt kapcsán ma már nem is várhatjuk el. A jelen viszont még feldolgozható úgy, hogy minél hitelesebb legyen. Erre törekedett a tanulmánykötet minden szerzője, beleértve a kelet-közép-európai tudományos akadémiákról szóló beszámolók szerzőit is. Soós Sándor, Vida Zsófia, Horváth Dániel a tudománymetria, Pálinkó Éva a kutatói életpálya, Körtvélyesi Zsolt az OTKA és a társadalomtudományok finanszírozásának nemzetközi összehasonlításban történő bemutatásával ad példát a tényalapú tudománypolitikai döntéshozatal segítésére.

Az MTA reformfolyamata kapcsán a kötetben az alapvető viszonyítási pont a mai funkciókat illetően az 1949. évi akadémiai törvény, a szervezetet illetően pedig az 1969. évi reform. Az előbbi, sok más mellett, utat nyitott a kutatóintézeti hálózat kiépítése felé. Az utóbbinak többek között a tudós testület és a kutatóintézetek irányításának szétválasztását, az elnöki és a főtítkári funkció érdemi elkülönülését köszönhetjük. Ugyanakkor sem itt, sem általában nem kerül reformként megemlítésre 1986, az OTKA megszületése. Holott ez volt az az esemény, amely alapjaiban változtatta meg a kutatás-finanszírozási rendszert Magyarországon, és adott esélyt az MTA szempontjából létfontosságú alapkutatások életben maradására, sőt fejlődésére. Az MTA-hoz lényegében csak költségvetési tételként kapcsolódó OTKA mindenki által elismert függetlenséget élvezett. Mindaddig, amíg el nem kezdődött új története 2014-ben (lásd Körtvélyesi Zsolt elemzését a kötetben).

A mai értelemben vett reformfolyamat hivatalosan az 1990. decemberi rendkívüli közgyűlés állásfoglalásával indult el az Akadémián. Valójában én ezt legalább egy évvel korábbra tenném amiatt, hogy 1989-ben az egyetemek már nagyon határozottan képviselték azt az álláspontot, mely szerint a felsőoktatás átalakításával a posztgraduális képzés és a tudományos minősítés is az egyetemek feladatává válik. Sőt, már 1988-ban elhangzott több akadémiai fórumon, hogy legyen az MTA önkormányzattal rendelkező köztestület, amely a belső ügyeket szabadon, külső befolyástól mentesen intézi. Egyértelmű volt, hogy ilyen horderejű változtatásokhoz új törvényre lesz szükség. Sorra alakultak a különböző munkacsoportok, és nem csupán az Akadémián. 1989-től már az újonnan megalakult pártok és a tudományos dolgozókat képviselő szakszervezetek is letették saját anyagaikat a jogi szakértők, majd a vonatkozó törvények előkészítői elé.

Ez a nagyon aktív, a tudomány és a tudományos intézmények mellett egyaránt elkötelezett bizottsági munka vezetett el az 1993. évi LXXX. felsőoktatási és az 1994. évi XL. akadémiai törvény elfogadásához. Életbe léphettek mindazok a változások, amelyeket a tudós testület szükségesnek és lehetségesnek, a külső környezet pedig – politikai szempontból – elengedhetetlennek tartott.

2.1 A Struktúrabizottság (2000–2002)

Az 1994. évi XL. törvény nyomán átrendeződött szervezet és működés – számos előnye mellett – új problémákat is eredményezett. Ezek, valamint a már évek óta eldöntetlen ügyek megoldásának segítésére, az akadémiai gyakorlatnak megfelelően, magas szintű bizottságot hozott létre az MTA 2000. évi közgyűlése. A *Struktúrabizottság* Gergely János akadémikus vezetésével alakult meg. Elsősorban a tudós testületet érintő témákkal foglalkoztak. Napirendre tűzte a Struktúrabizottság az osztálystruktúrát; az osztályokhoz tartozó bizottságok feladatait; a területi bizottságok feladat körét, és megpróbálta (nem először) áttekinteni az akadémiai tagválasztás jó néhány vitatott kérdését, a létszámkeret felosztásától kezdve a sokak által szorgalmazott fiatalítás szempontjáig. A széleskörű konzultációban részt vettek az osztályok, a területi bizottságok, a kutatóintézetek vezetői; ontották saját javaslataikat. A megoldáshoz – az esetek többségében – mégsem sikerült közelebb jutni. 2001 novemberében, amikor a rendkívüli közgyűlésen betervezték a bizottság jelentését, Gergely János így fogalmazott: „A kérdések többségét minden igyekezetünk ellenére sem sikerült tisztázni. Sok mindent megtárgyaltunk, de konkrét javaslatok nem születtek. A munka eredményes volt, de nem volt sikeres. Kérjük a közgyűlés felhatalmazását, hogy tovább folytathassuk a munkát.” Szóbeli kiegészítésében Gergely János professzor kitért arra is, hogy vajon miért olyan nehéz változást elérni a szervezetben. Kulcsmondata így hangzott: „Tapasztalatunk szerint a tudományos osztályok nem támogatják a radikális javaslatokat, csak az apró lépéseket”.² Enyedi György megtorpanásról, Ádám György félbe maradt próbálkozásról beszélt a Struktúrabizottság tevékenysége kapcsán. Ők ketten azok véleményét képviselték, akik évekig küzdöttek a belső szerkezet, az osztálystruktúra megváltoztatásáért, az új területek és irányzatok befogadásáért és a társadalomtudományok erőteljesebb képviseléséért az Akadémián belül. Nagy csalódás volt számukra a változtatások újabb elhalasztása.

2.2 A Reformbizottság (2006–2008)

2002 májusa után a Struktúrabizottság már nem működött. Leginkább belső, törvénymódosítást nem igénylő változtatásokra került sor, úgy mond munkarendben. A vezetés és a testület is óvatos volt. „A szükség-

²Lásd az MTA 2001. novemberi és 2002. évi májusi rendes közgyűléseinek beszámolóit: *Magyar Tudomány* 2001/12. 1472–1475 és 2002/6. 698–705.

ges változásokat magunk kezdeményezzük, azonban egyértelműen és világosan leszögezzük: az akadémiai kutatóintézeteket és a támogatott kutatóhelyeket egyaránt megvédjük attól, hogy elcsatolásukkal a nem is olyan lassú elsoványodás, megszűnés vagy a tudományos értékeket gyengítő átprofilírozás sorsára jussanak. A választási ciklusokban, zsákmanóversztásban, pillanatnyi költségvetési megszorításokban gondolkodó és gyakran távlatosságai és műveltségi hiányosságokkal küszködő kormányzati politikáknak nem szabad kitenni az akadémiai kutatóhálózat értékeit”. (Vizi E. Szilveszter, Közgyűlési expoze, 2005. május). Változtatások nélkül azonban nehéz lett volna megőrizni a stabilitást. A reformok folytatódtak.

Nevezetes állomás volt a 2006. évi rendes közgyűlés, amely egy újabb, magas szintű bizottság létrehozásával jelezte, hogy a szavazati joggal rendelkezők többsége támogatna néhány érdemi változtatást. Ezúttal Reformbizottság megalakításáról született határozat. Vezetését Vizi E. Szilveszter, az MTA akkori elnöke vállalta. A koordináció Pléh Csaba főtitkárhelyettes feladata lett. Akkorra már a 2004. évi EU-csatlakozás is megérlelte a maga kihívásait az MTA-val és az egyetemekkel szemben. Új feladatok jelentkeztek egyéb körülményekből, így például újabb politikai támadásból adódóan is. „A sóval kellene behinteni az akadémiai intézetek helyét” címen elhíresült *konceptió* kellő ösztönzést adott a tevékenységnek. Olyannyira, hogy az első jelentésnek már a 2006. októberi rendkívüli közgyűlésre el kellett készülnie. Kulcskérdésnek a következő témák számítottak: az intézethálózat szerkezete, irányítása; a kutatói alkalmazások és az életpálya feltételrendszere; az Akadémia felsőoktatási szerepvállalása; a köztisztviselési munka szervezete; a testületi döntések hatékonysági problémái.

A köztisztviselés és a társadalom felé történő nyitás jelképe volt, hogy az MTA honlapján folyamatosan megjelentek a Reformbizottság hírei. A közölt szövegekhez bárki hozzászólhatott, és ha érdemi észrevétel érkezett, akkor azzal foglalkoztak is a munkabizottságok. A mai, élénknek igazán nem nevezhető vitaszellemmel szemben 2006–2007-ben több mint kétszázötven hozzászólás érkezett a reformelképzelésekhez. Sokan hittek abban, hogy ezúttal nem parttalan előkészítő munkáról van szó.

A publikációs teljesítmény mérését lehetővé tévő infrastruktúra kiépítésében, a teljesítményelv érvényesítésében, a foglalkoztatásban, az MTA és a felsőoktatás kapcsolatában valóban sikerült a következő néhány évben változásokat elérni. Ezeket sikeresen készítették elő a Reformbizottság munkanyagai és a szóbeli viták. Mégpedig annak ellenére, hogy az álláspontok sok esetben merőben eltértek egymástól. A szervezésben oroszlánszerepet

játszó Pléh Csaba, Fábri György és a szintén aktív részvevő, Radácsi László a Magyar Tudományban megjelent cikkben megfogalmazta, hogy milyen ellentétpárok mentén születtek meg a koncepciók:³

- demokrácia vs. hatékonyság
- autonómia vs. világos vezetés és centralizáció
- tudomány szabadsága vs. kutatás hasznossága
- növekvő testületi szerep vs. intézetek vállalatszerű működtetése
- tudomány egésze vs. specializált intézményrendszer.

A munkabizottságok vezetői nem törekedtek a nézetkülönbségek megszüntetésére. „A folyamat során a belső és külső egyeztetéseken egyaránt számos érdekkülönbség és feszültség volt tapasztalható. Ezeket mi nem destruktív, hanem teremtő, konstruktív feszültségekként fogjuk fel.”⁴

A vita szabadságának biztosítása jó stratégia volt. Inkább segítette, mintsem gátolta a javaslatok megfogalmazását, hogy többféle megoldási mód is terítékre került az előkészítés szakaszában. Kritika természetesen a sikeresség ellenére is megfogalmazódott. Pléh Csaba és szerzőtársai nem minden humor nélkül foglalták össze a Reformbizottság munkáját ért kritikákat, a már említett cikkük végén:

Túl gyors – Túl lassú
 Túl radikális – Túl konzervatív
 Túl önfejű – Túl sok a vita
 Túl belterjes – Túl kifelé tekint.

Az MTA vezetése nagyra értékelte a Reformbizottság munkáját. A 2007. évi rendes közgyűlésen minden hozzászóló a megelőző hat hónapban zajló reformvitára hivatkozott. Sok feladatot, azon belül számos új kezdeményezést rögzítettek „a reform soron következő lépései” címmel. Közvetlen összefüggést azonban nem könnyű kimutatni a munkaanyagok és a közgyűlési határozatok nyelvén megfogalmazott teendők között. A reformvita sokszínűségét a végeredmény már nem adta vissza.

³ PLÉH Csaba – FÁBRI György – RADÁCSI László: „Az átalakuló Akadémia: Háttér és távlatok az MTA reformfolyamatában” *Magyar Tudomány* 2006/12. 1510–1536.

⁴ PLÉH – FÁBRI – RADÁCSI (3. l.) 1511.

2.3 Törvénymódosítás – reformbizottság nélkül (2008-2009)

Az általam tanulságosnak vélt reformtörténetek közül nem hiányozhat a leggyorsabban keresztülvitt változtatás: az akadémiai törvény és alapszabály 2009. évi módosítása. Az akcióban az MTA elnöke mellett jogászok játszották a főszerepet. Másképp aligha sikerült volna összesen mintegy tíz hónap alatt *lezavarni* az 1994. évi XL. törvény módosítását. Alig egy évvel az után, hogy Pálinkás József rendes tag, volt oktatási miniszter, volt országgyűlési képviselő lett az Akadémia elnöke.

A 2008. évi rendes közgyűlésen, amikor Vizi E. Szilveszter mandátuma lejárt, mindhárom elnökjelölt ismertette koncepcióját az akadémiai reform folytatásával kapcsolatban. A három jelöltből ketten a reformfolyamat befejezését tervezték.⁵

Pálinkás József:⁶

A leegyszerűsítve akadémiai reformnak nevezett folyamatot egy fél éven belül szeretném lezárni, hogy a kifelé gyakran védekezésnek, befelé sokszor fenyegetésnek látszó reform helyett egy szerves fejlődési módra állhassunk át, amely folyamatos elemző, értékelő és kiigazító lépésekből áll.

Roska Tamás:⁷

Nem hiszem, hogy drasztikus reformokra van szükség, bár folyamatosan javítanunk kell működésünket... nem kampányszerű reform szükséges, viszont folyamatosan elemezni kellene az intézet- és tudományág-specifikus reformok és a testületi működés javításának lehetőségeit. Mindez például egy folyamatosan működő Reformbizottság segítségével is megoldható.

Somlyódi László:⁸

A feladatokat úgy kell ütemezni, hogy 2008-ban megtörténjen az alapelvek rögzítése és a reformfolyamat lezárása, valamint a törvénytervezet és az alapszabály első együttes vitája. Ezek alapján a kodifikált törvény(módosítás)-javaslat legkésőbb a 2009. tavaszi közgyűlésen jóváhagyható.

⁵ „Elnökjelölti és főtítkársjelölti koncepciók” *Magyar Tudomány* 2008/5. 526–556.

⁶ Elnökjelölti és főtítkársjelölti koncepciók (5. lj.) 529.

⁷ Elnökjelölti és főtítkársjelölti koncepciók (5. lj.) 534.

⁸ Elnökjelölti és főtítkársjelölti koncepciók (5. lj.) 539.

A megválasztott elnök Pálinkás József lett. Nem nevezett ki reformbizottságot; erre a hagyományra nem tartott igényt. Gyors döntéseket akart. A törvény új koncepciója készen volt; részben korábbi „hivatalos” állásfoglalásoknak, részben az új szakértői csapat munkájának köszönhetően. Csak az elfogadást kellett az eljárásrend betartásával megszervezni. A belső elfogadás szűrői az osztályok voltak. A külső elfogadáshoz a parlamenti pártok és a kormány támogatására is szükség volt. A törvény tervezete minden fórumon átment. Az elnök személyesen vett részt a belső vitákban és a döntéshozók meggyőzésében. 2009 májusában, egy interjúban, így beszélt erről Pálinkás József:

...a törvény olyan lett, amilyenek akadémikustársaim és a szavazásra jogosult közgyűlési képviselők több mint kilencvenöt százaléka elfogadta. A megválasztásom utáni nyarat arra használtam, hogy minden osztályon megvitattuk a tervezetet és szavaztunk róla, mielőtt arra kértem Molnár Károlyt, a kutatásért és fejlesztésért felelős tárca nélküli minisztert, hogy nyújtsa be a módosító javaslatot. A Parlamentben minden párt frakcióvezetőjével egyeztettem, minden bizottsági ülésen és szavazáson ott voltam, minden egyes módosító indítványt személyesen is áttekintettem, az egész ügymenetet végigkövettem. Március 30-án a Parlament 363 szavazattal, egyhangúlag fogadta el a törvényt.⁹

A törvénymódosítás következtében a döntéshozatal, az elnök oldaláról, *egyszerűbb* lett. Egyrészt az elnöki funkció jóval erősebb lett, mint volt (a főtitkár helyett az MTA elnöke lett a költségvetési fejezet felelőse; valójában ő lett az Akadémia egyszemélyi felelős vezetője). Másrészt az MTA Elnöksége, amely a korábbi szervezetben csak tanácsadói szerepkört töltött be, döntéshozó szervvé lépett elő. Két közgyűlés között az Elnökség dönthet bármiről, amit a törvény nem utal egyértelműen közgyűlési hatáskörbe. Dönthet reformnak nevezhető változtatásokról is. Testületi döntést hozhat, akár a hagyományos bizottsági keretben zajló előkészítő tevékenység nélkül is. Legitim módon.

⁹ „Csak a szellemi erőterületaink mozgósítása jelenthet kitorési pontot a válságból. Interjú az MTA egy éve megválasztott elnökével” *Magyar Tudomány* 2009/5. 596–597.

3. ZÁRSZÓ ÉS AJÁNLÁS

Nagyon szubjektív, de sokakkal együtt vallott véleményem, hogy nem csupán tisztelhető, de szerethető intézmény a Magyar Tudományos Akadémia. Egy-egy rövidebb időszakot leszámítva mindig is szigetnek számított, emberi minőségben, szellemi értelemben és autonómiára való törekvése szempontjából is. A folyamatos reformok is a jobbra tételt szolgálták és szolgálják ma is.

Paradox helyzet, hogy a jószándék az ország vezető tudományos intézményében sem elegendő a tökéletességhez. A döntéshozatalt az egyéni és kollektív bölcsesség, a meritokratikus intézményhez méltó viták és egyeztetések mellett folyamatos, tudományos módszerekkel történő elemzésekkel, monitoring és más vizsgálatokkal is segíteni kell. Úgy, ahogyan ezt a kötet szerzői bemutatták. Ezért örömmel ajánlom a munkát nem csupán az Akadémia munkatársainak figyelmébe, hanem mindenkinek, aki szeretettel és felelősséggel tekint e nemzeti intézményünkre.